अँड्र्यू कार्नेगी

ग्रंथालये निर्माता

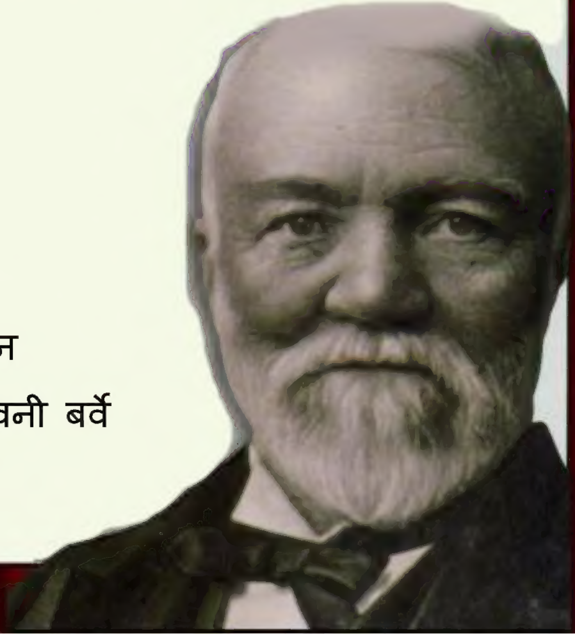

साइमन

मराठी: अश्विनी बर्वे

अँड्र्यू कार्नेगी

ग्रंथालयांचे निर्माता

साइमन

मराठी: अश्विनी बर्वे

प्रकरण एक

ग्रंथालय दिवस

तुमच्या गावात ग्रंथालय आहे का? ग्रंथालय नसताना तुमचे गाव कसे असेल याची तुम्ही कल्पना करू शकता का? शंभर वर्षांपूर्वी देशातील बहुतेक शहरांमध्ये ग्रंथालये नव्हती. त्या काळी ग्रंथालयांमधून पुस्तके उधार घेण्याची कोणतीही सोय नव्हती. फक्त श्रीमंत लोकांनाच पुस्तके वाचणे परवडत असे.

अँड्र्यू कार्नेगी नावाच्या एका माणसाचा असा विश्वास होता की लोकांना जेव्हा पाहिजे तेव्हा वाचण्यासाठी पुस्तके उपलब्ध असावीत. जेव्हा १९५० च्या दशकात अँड्र्यू पेनसिल्व्हेनियातील पिट्सबर्गमध्ये एक गरीब मुलगा म्हणून मोठा होत होता, तेव्हा तिथे ग्रंथालय नव्हते. पण पिट्सबर्गमध्ये एक माणूस होता जो आपल्या ग्रंथालयातील पुस्तके कष्टकरी वर्गातील मुलांना वाचायला देत असे.

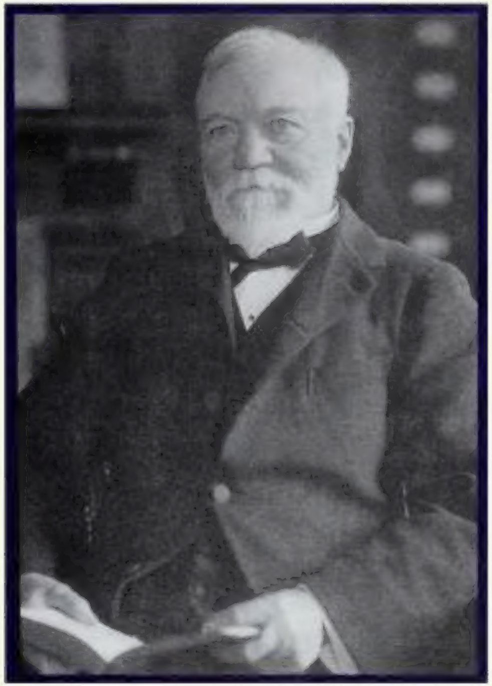

जेव्हा अँड्र्यू त्या ग्रंथालयात पुस्तके आणायला जायचा, तेव्हा तो त्याला आनंदाची एक अद्भुत भावना जाणवली. तो आयुष्यभर तो अवर्णनीय आनंद विसरू शकला नाही. प्रत्येक मुलाला तोच आनंद मिळावा अशी

मोठे झाल्यावर अँड्र्यू कार्नेगी अमेरिकेतील सर्वात श्रीमंत व्यक्तींपैकी एक बनले. पण ते गरिबीची शोकांतिका आणि पुस्तकांवरील त्यांचे प्रेम कधीच विसरले नाहीत. ते काय होतं?

त्यांनी आपल्या हयातीत कमावलेली सर्व संपत्ती शेवटच्या वर्षांत दान केली. या पैशाने त्यांनी जगभरातील अनेक शहरांमध्ये ग्रंथालये बांधली. कदाचित तुम्हीसुद्धा हे पुस्तक अँड्र्यू कार्नेगी ग्रंथालयातून विकत घेतले असेल.

जर तुम्ही हे पुस्तक सार्वजनिक ग्रंथालयातून घेतले असते, तर तुम्हाला एक पैसाही द्यावा लागला नसता. लोक शाळा आणि रस्त्यांप्रमाणेच करांच्या माध्यमातून ग्रंथालयांसाठीही पैसे देतात. पण जेव्हा तुम्ही तुमच्या परिसरातील ग्रंथालयात जाता, तेव्हा तुम्हाला एक पैसाही द्यावा लागत नाही (उशिरा परत केल्यास दंड भरावा लागू शकतो). अमेरिकन ग्रंथालयांची खासियत ही आहे की, कोणीही तिथे जाऊन पुस्तक घेऊ शकतो.

ग्रंथालयातून पुस्तक उचला

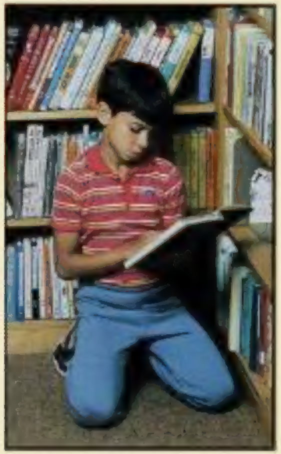

तुम्ही हे पुस्तक सार्वजनिक ग्रंथालयातून घेतले आहे का? तसे असल्यास, तुम्ही दरवर्षी ग्रंथालयांचा वापर करणाऱ्या लाखो अमेरिकन लोकांपैकी एक आहात. कोणीही (विद्यार्थी, पालक, शिक्षक, लहान मुले).

ग्रंथालयातून पुस्तक घेऊ शकता. हे खूप सोपे आहे! तुमचे नाव लिहायला शिकल्याबरोबर तुम्ही ग्रंथालय कार्ड मिळवू शकता. या कार्डमुळे तुम्ही तुम्हाला पाहिजे तेव्हा ग्रंथालयातून पुस्तके घेऊ शकता. फक्त ग्रंथालयात जा, तुम्हाला आवडणारे पुस्तक निवडा, ग्रंथपालाला तुमचे कार्ड दाखवा आणि वाचण्यासाठी ते घरी घेऊन या.

डनफर्मलाइनचे एक मुलगा

२५ नोव्हेंबर १८३५ रोजी स्कॉटलंडमधील डनफर्मलाइन या लहानशा गावात झाला. अँड्र्यूचे वडील, विल्यम कार्नेगी, हे लिननचे विणकर होते. डनफर्मलाइनमधील इतर विणकरांप्रमाणेच, ते हाताने चालवल्या जाणाऱ्या मागावर विणकाम करत असत. डनफर्मलाइनमधील सर्व विणकरांनी तयार केलेले उत्कृष्ट टेबलक्लॉथ जगभर प्रसिद्ध होते.

पण १८३५ मध्ये उदरनिर्वाह करणे सोपे नव्हते. औद्योगिक क्रांती ऐन भरात होती. कारखान्यांमधील यंत्रांमुळे मोठ्या प्रमाणात आणि स्वस्तात कापड विणणे शक्य झाले होते.

स्कॉटलंडमधील डनफर्मलाइन येथील अँड्र्यू कार्नेगी यांचे जन्मस्थान संग्रहालय म्हणून जतन करण्यात आले आहे.

औद्योगिक क्रांती

अठराव्या शतकात इंग्लंडमध्ये औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात झाली. औद्योगिक क्रांतीपूर्वी, बहुतेक लोक एकतर शेतीवर अवलंबून होते किंवा लहान शहरांमध्ये राहत होते. विल्यम कार्नेगीसारखे कुशल कारागीर त्यांच्या घरी हाताने चालणाऱ्या यंत्रांच्या साहाय्याने काम करत असत. तथापि, औद्योगिक क्रांतीच्या आगमनाने, वाफेवर आणि इतर ऊर्जा स्रोतांवर चालणाऱ्या यंत्रांचा वापर वाढू लागला. अशा यंत्रांनी सुसज्ज असलेल्या कारखान्यांमध्ये काम करण्यासाठी लोक मोठ्या शहरांमध्ये स्थलांतरित झाले. कारखान्यात तयार झालेला माल स्वस्त असल्यामुळे हातमाग कामगार बेरोजगार झाले.

औद्योगिक क्रांतीच्या काळात कारखान्यांमध्ये वस्तूंचे उत्पादन स्वस्तात आणि मोठ्या प्रमाणात केले जात होते.

स्कॉटलंडमधील विणकरांना आपली नोकरी जाण्याची भीती वाटत होती.

१८४८ पर्यंत, अँड्र्यू कार्नेगीच्या वडिलांना डनफर्मलाइनमध्ये आपल्या कुटुंबाचा उदरनिर्वाह करणे अधिकाधिक कठीण वाटू लागले होते. शहराच्या बाहेरील बाजूस असलेली एक नवीन कापड गिरणी त्यांच्या हातमागांपेक्षा जास्त आणि स्वस्त कापड तयार करत होती. मोठ्या दुःखाने, कार्नेगी कुटुंबाने स्कॉटलंड सोडण्याचा निर्णय घेतला. त्यांना वाटले की अटलांटिक महासागरापलीकडे, संधींची भूमी असलेल्या अमेरिकेत त्यांना अधिक चांगले जीवन मिळू शकेल.

प्रकरण तीन

नवीन देशात धाडसी कृत्य

अँड्र्यू कार्नेगी आणि त्यांचे कुटुंब अमेरिकेत स्थलांतरित झाले आणि पेनसिल्व्हेनियामधील पिट्सबर्ग येथे स्थायिक झाले. अँड्र्यूच्या दोन आत्या आधीपासूनच पिट्सबर्गमध्ये राहत होत्या. तिथे अनेक स्कॉटिश स्थलांतरित राहत असल्यामुळे कार्नेगी कुटुंबाला तिथे आपलेसे वाटले.

पिट्सबर्ग, पेनसिल्व्हेनिया १८५० मध्ये

पिट्सबर्ग, पेनसिल्व्हेनिया

पिट्सबर्ग शहर नैऋत्य पेनसिल्व्हेनियामध्ये वसलेले आहे. तिथे अलेघेनी आणि मोनोन्गाहेला नद्या एकत्र येऊन ओहायो नदी तयार होते. आज, पिट्सबर्ग हे जगातील सर्वात मोठे पोलाद-उत्पादन केंद्र आहे. येथे वीस लाखांहून अधिक लोक राहतात.

विल्यम कार्नेगीने पिट्सबर्गमध्ये स्वतःचा हातमाग सुरू करण्यास जराही वेळ घालवला नाही. पण इथेही, त्याच्या लवकरच लक्षात आले की हाताने बनवलेल्या वस्तूंपेक्षा कारखान्यात बनवलेल्या वस्तू स्वस्त असतात. अमेरिकेत उदरनिर्वाह करणे स्कॉटलंडइतकेच कठीण होते. विल्यमच्या मेजपोशांची विक्री हळूहळू घटू लागली, ज्यामुळे तो निराश झाला.

पेनसिल्व्हेनियामध्ये स्थायिक झाल्यावर विल्यम कार्नेगी यांच्या लक्षात आले की, तिथेही हाताने बनवलेल्या वस्तूंपेक्षा कारखान्यात बनवलेल्या वस्तू अधिक लोकप्रिय होत्या.

जेव्हा अँड्र्यू कार्नेगीचे कुटुंब पिट्सबर्गला स्थलांतरित झाले, तेव्हा तो बारा वर्षांचा होता. त्या काळात, बारा वर्षांचा मुलगा किंवा मुलगी उदरनिर्वाह करून कुटुंबाचा सांभाळ करण्यास पुरेसे मोठे मानले जात असत. अँड्र्यूला लवकरच एका कापसाच्या कारखान्यात नोकरी मिळाली. काम खूप कष्टाचे होते आणि त्यासाठी जास्त तास काम करावे लागत असे. त्याला फारसा पगार मिळत नव्हता. आठवडाभर काम केल्यावर त्याला फक्त एक लहान रक्कम दिली जात असे. १.२० डॉलर. तरीही, अँड्र्यू कार्नेगी आयुष्यात पहिल्यांदाच पैसे कमवत होता. त्यामुळे तो आनंदी होता.

औद्योगिक क्रांतीमुळे विल्यमचे आयुष्य कठीण झाले. पण अँड्र्यू खूप उत्साही होता. एकोणिसाव्या शतकाच्या मध्यास, अमेरिका वेगाने प्रगती करत होती. टेलिग्राफ आणि रेल्वे यांसारख्या नवीन शोधांमुळे अँड्र्यूसारख्या धाडसी, हुशार आणि मेहनती मुलांसाठी अनेक नवीन संधी उपलब्ध होत होत्या.

अँड्र्यूला पहिली मोठी संधी तेव्हा मिळाली, जेव्हा त्याला तार कार्यालयात संदेशवाहक म्हणून नोकरीची ऑफर मिळाली. त्याने ती नोकरी लगेच स्वीकारली. त्याला वाटले की, अंधाऱ्या कारखान्यात दिवसभर राबण्यापेक्षा शहरातील प्रतिष्ठित लोकांना तार संदेश पोहोचवणे अधिक चांगले आहे.

१९व्या शतकाच्या मध्याच्या सुमारास, कुटुंबाचा उदरनिर्वाह करण्यासाठी अगदी बारा वर्षांच्या मुलांनाही कामावर ठेवले जात असे. अँड्र्यू कार्नेगीप्रमाणेच, हा मुलगादेखील टेलिग्राफ कंपनीसाठी संदेश पोहोचवण्याचे काम करत असे.

टेलिग्राफ म्हणजे काय?

टेलिग्राफचा शोध सॅम्युअल मॉर्स यांनी १८३७ मध्ये लावला. हे एक असे यंत्र आहे, ज्याद्वारे मॉर्स कोडचा वापर करून रेडिओ किंवा तारेद्वारे लांब अंतरावर संदेश पाठवता येतात.

लोक त्याला 'यंग अँडी' म्हणत. तो मेहनती आणि हजरजबाबी होता. त्याने पिट्सबर्गमधील सर्व रस्त्यांची नावे पटकन लक्षात ठेवली होती. संदेश पोहोचवण्यासाठी त्याने सर्वात जलद मार्ग शोधून काढले होते.

तारयंत्राचा वापर करून संदेश पाठवायला आणि स्वीकारायलाही शिकला. लवकरच त्याची तारयंत्रचालक म्हणून नियुक्ती झाली. अँड्र्यू आता महिन्याला पंचवीस डॉलर्स कमवत होता.

तार कार्यालयात काम करत असताना, त्याला पिट्सबर्गमधील प्रतिष्ठित व्यावसायिकांना भेटण्याची संधी मिळाली. त्यापैकी एक थॉमस स्कॉट होते, जे पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेच्या पश्चिम विभागाचे अधीक्षक होते.

मोर्स कोड टेलिग्राफ यंत्रांद्वारे पाठवला जातो आणि प्रशिक्षित कर्मचाऱ्यांकडून त्याचे वाचन करून शब्दांमध्ये भाषांतर केले जाते.

श्री. स्कॉट अँड्र्यूच्या उत्साहाने, ऊर्जेने आणि महत्त्वाकांक्षेने प्रभावित झाले. ते इतके प्रभावित झाले की त्यांनी त्याला आपला वैयक्तिक सहाय्यक म्हणून कामावर ठेवले.

अमेरिकेतील

अँड्र्यू कार्नेगी यांच्यासाठी ही एक विलक्षण संधी होती. त्यांच्या लक्षात आले की अमेरिकेच्या विकासात रेल्वेचा महत्त्वपूर्ण वाटा होता. त्या काळात, युरोपमधून बरेच लोक अमेरिकेत येत होते. त्यापैकी बरेच जण कारखान्यांमध्ये काम करण्यासाठी पूर्वेकडील शहरांमध्ये स्थायिक झाले. अनेक जण आपल्या बंद गाड्यांमधून प्रवास करून पश्चिमेकडे स्थायिक झाले. पश्चिमेकडील वसाहतवाल्यांना पूर्वेकडील कारखान्यांमध्ये तयार होणाऱ्या वस्तूंची गरज होती. या कारखान्यांना, पश्चिमेकडे उपलब्ध असलेल्या कच्च्या मालाची गरज होती. कच्चा माल म्हणजे कारखान्यांमध्ये विविध वस्तू तयार करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या वस्तू, जसे की लाकूड, तेल, दगड इत्यादी. या सर्व वस्तू आणि सामग्रीची पूर्वेकडून पश्चिमेकडे आणि पश्चिमेकडून पूर्वेकडे वाहतूक कशी होणार होती? अँड्र्यू कार्नेगी यांचा विश्वास होता की या समस्येवर रेल्वे हाच उपाय आहे.

१८५३ मध्ये थॉमस स्कॉट यांच्याकडे काम करण्यास सुरुवात केली. तो सुमारे सतरा वर्षांचा होता. तो अमेरिकेत येऊन फक्त चार वर्षे झाली होती आणि महिन्याला पस्तीस डॉलर्स कमवत होता. १८५९ मध्ये, थॉमस स्कॉट पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेचे उपाध्यक्ष झाले. त्यांच्या जागी अँड्र्यू कार्नेगीची रेल्वेच्या पश्चिम विभागाच्या अधीक्षकपदी नियुक्ती झाली. तो फक्त चोवीस वर्षांचा होता.

राज्यांमधील युद्ध

गृहयुद्ध १८६१ मध्ये सुरू झाले आणि १८६५ मध्ये संपले. दक्षिणेकडील (कॉन्फेडरेट) राज्ये गुलामगिरी आणि आपली कृषीप्रधान जीवनशैली टिकवण्यासाठी लढली. उत्तरेकडील (युनियन) राज्यांना गुलामगिरी संपुष्टात आणायची होती.

अँड्र्यू कार्नेगी गृहयुद्धात लढले नाहीत. तथापि, तारयंत्र आणि रेल्वे प्रणालीवरील त्यांच्या कार्यामुळे युनियनच्या विजयात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली. तारयंत्रामुळे राष्ट्राध्यक्ष लिंकन यांना शेकडो मैल दूर तैनात असलेल्या लष्करी अधिकाऱ्यांशी संपर्क ठेवण्यास मदत झाली. रेल्वेमुळे घोडे आणि गाड्यांच्या तुलनेत सैन्य आणि रसद अधिक वेगाने हलवणे शक्य झाले.

अँड्र्यू कार्नेगीसाठी ही एक मोठी बढती होती. तो पिट्सबर्गमधील एका मोठ्या घरात राहायला गेला, जिथे तो आपल्या आई आणि धाकटा भाऊ टॉमसोबत राहत होता. अँड्र्यूला फक्त एकाच गोष्टीची खंत होती की त्याचे वडील वारले होते आणि त्याला आपल्या वडिलांचे यश पाहता आले नव्हते.

जेव्हा १८६१ मध्ये गृहयुद्ध सुरू झाले, तेव्हा थॉमस स्कॉट आणि अँड्र्यू कार्नेगी वॉशिंग्टन, डी.सी. येथे स्थलांतरित झाले. तो आला. त्याला रेल्वे आणि तारयंत्रणा संघटित करून युनियन सैन्याला मदत करायची होती. हे अँड्र्यूसाठी एक मोठे आव्हान होते, पण त्याला आव्हानांना सामोरे जायला आवडत असे.

१८६५ मध्ये गृहयुद्ध संपेपर्यंत अँड्र्यू कार्नेगी पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेमध्ये काम करत होते. मग, सर्वांना आश्चर्यचकित करत, त्यांनी रेल्वेमधील आपल्या पदाचा राजीनामा दिला. नवीन साहसांची वेळ आली होती.

संपत्ती मिळवणे दृढनिश्चय

पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेमध्ये काम करत असतानाही, अँड्र्यू कार्नेगी इतर मार्गांनी पैसे कमवत होता. अँड्र्यूच्या लक्षात आले होते की संपूर्ण अमेरिकेत मोठ्या संख्येने रेल्वेमार्ग टाकले जात आहेत. लवकरच लोकांना देशाच्या एका टोकापासून दुसऱ्या टोकापर्यंत प्रवास करणे शक्य होणार होते. अँड्र्यूला हे समजले होते की लोकांना बसून लांबचा प्रवास करायला आवडणार नाही, कारण काही प्रवासांना पूर्ण होण्यासाठी कित्येक दिवस लागू शकत होते.

लांब पल्ल्याचे रेल्वे प्रवास इतके लोकप्रिय झाले होते की अँड्र्यूने अशा कंपनीत गुंतवणूक केली, जी प्रवाशांना झोपता येतील असे रेल्वेचे डबे बनवत होती.

युनियन पॅसिफिक रेलरोड आणि सेंट्रल पॅसिफिक रेलरोडचे कर्मचारी युटा येथील प्रोमोंटरी समिटमध्ये त्यांच्या रुळांच्या जोडणीचा सोहळा साजरा करत आहेत.

ट्रान्सकॉन्टिनेंटल रेल्वे

एकोणिसाव्या शतकाच्या मध्यास, अमेरिका झपाट्याने विकसित होत होती. रेल्वे प्रवासाचे एक लोकप्रिय साधन बनले होते. राष्ट्राध्यक्ष लिंकन यांना वाटत होते की देशाच्या एका टोकाला दुसऱ्या टोकाशी जोडणारी पूर्व-पश्चिम रेल्वे हा एक चांगला पर्याय आहे.

लिंकन यांनी १८६२ मध्ये रेल्वे कायद्यावर स्वाक्षरी केली. त्यानंतर दोन कंपन्यांनी आंतरखंडीय रेल्वेमार्ग बांधायला सुरुवात केली. युनियन पॅसिफिक रेल्वेने १८६३ मध्ये नेब्रास्का येथील ओमाहापासून पश्चिमेकडे बांधकाम सुरू केले. सेंट्रल पॅसिफिक रेल्वेने कॅलिफोर्निया येथील सॅक्रामेंटोपासून पूर्वेकडे बांधकाम सुरू केले. युटा येथील प्रोमोंटरी समिटमध्ये १० मे १८६९ मध्ये दोन्ही रेल्वेमार्ग जोडण्यात आले.

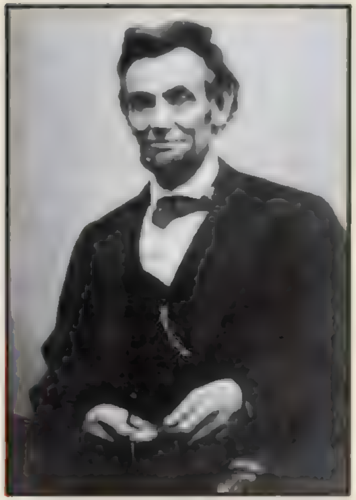

जरी लिंकन यांचे मुख्य लक्ष गृहयुद्धावर होते, तरी त्यांना देशाच्या प्रगतीचीही चिंता होती.

जेव्हा अँड्र्यूला कळले की एक कंपनी रेल्वेचा असा डबा बनवणार आहे, ज्यात प्रवासी झोपून प्रवास करू शकतील, तेव्हा त्याला खूप आनंद झाला.

अँड्र्यूने आपले पैसे त्या कंपनीत गुंतवण्याचा निर्णय घेतला. जेव्हा जेव्हा त्या कंपनीने बनवलेला रेल्वेचा डबा विकला जायचा, तेव्हा अँड्र्यूला नफ्यातला वाटा मिळायचा. त्याला वाटले की अशा प्रकारे तो खूप पैसे कमवू शकेल. त्याचा अंदाज खरा ठरला.

त्याने गाड्या विकून कमावलेले पैसे इतर प्रकल्पांमध्ये गुंतवले. रेल्वेमध्ये काम केल्यामुळे त्याला माहित होते की लाकडी पूल अनेकदा आगीत जळून खाक होत किंवा पुराच्या पाण्यात वाहून जात. अँड्र्यूला वाटले की लोखंडी पूल अधिक सुरक्षित असतील. याच विचाराने त्याने कीस्टोन ब्रिज कंपनीची स्थापना केली. या कंपनीने संपूर्ण अमेरिकेत लोखंडी पूल बांधले आणि अँड्र्यू प्रत्येक पुलावर नफा कमवत असे.

अँड्र्यू कार्नेगीने तेल विहिरींमध्येही गुंतवणूक केली. औद्योगिक क्रांतीपूर्वी कच्च्या तेलाचा फारसा उपयोग नव्हता. तथापि, नवीन कारखान्यांच्या उभारणीमुळे यंत्रसामग्री चालवण्यासाठी तेलाची गरज वाढेल, हे अँड्र्यूने ओळखले होते. त्याने पेनसिल्व्हेनिया आणि ओहायोमध्ये तेल विहिरी खरेदी करण्यास सुरुवात केली. कार्नेगी लवकरच खूप श्रीमंत झाला.

कच्चे तेल

अमेरिकेतील कच्च्या तेलाच्या उद्योगाची सुरुवात १८५९ मध्ये झाली, जेव्हा एडविन ड्रेकने पेनसिल्व्हेनियातील टायटसविले येथे तेलाची विहीर खोदली. आज, अमेरिकेतील बहुतेक कच्चे तेल टेक्सास, अलास्का आणि कॅलिफोर्नियामधून काढले जाते. कच्चे तेल हे सर्वात महत्त्वाचे नैसर्गिक संसाधन आहे. ते पृथ्वीच्या खोलवर खडकांमध्ये आढळते. त्याचा उपयोग मोटारी, ट्रक, रेल्वे, ट्रॅक्टर आणि इतर यंत्रसामग्री चालवण्यासाठी केला जातो. तसेच घरे आणि कारखाने गरम करण्यासाठी आणि वीज निर्माण करण्यासाठीही त्याचा उपयोग होतो.

अँड्र्यू कार्नेगीच्या यशामागील एक कारण म्हणजे, तो जोखीम पत्करायला घाबरत नव्हता. ज्या उत्पादनांना आणि शोधांना प्रचंड लोकप्रियता मिळेल असा त्याला विश्वास होता, त्यांमध्ये त्याने पैसे गुंतवले.

अँड्र्यू कार्नेगीच्या यशामागे आणखी एक कारण होते. प्रत्येक गोष्ट अगदी अचूकपणे करण्याच्या गरजेवर तो खूप भर देत असे.

त्याच्यासाठी वस्तूंचा दर्जा खूप महत्त्वाचा होता. तो प्रत्येक प्रकल्पाकडे बारकाईने लक्ष देत असे. त्याच्यासोबत काम करणाऱ्यांकडूनही तो तशीच अपेक्षा करत असे. उदाहरणार्थ, जेव्हा त्याने लोखंडी पूल बांधायला सुरुवात केली, तेव्हा त्याच्या लक्षात आले की पुलांसाठी सर्वोत्तम दर्जाचे लोखंड मिळवण्यासाठी, त्याला ते स्वतःच तयार करावे लागेल. यामुळे अँड्र्यूने लोखंडाच्या गिरण्या विकत घेऊन त्या स्थापन केल्या. आता त्याला पुलांसाठी योग्य दर्जाचे लोखंड कधीही मिळवणे शक्य झाले.

लोखंडाच्या उत्पादनावर किती पैसा खर्च होतो याकडे अँड्र्यू कार्नेगी यांनी बारकाईने लक्ष दिले. अनेक गिरणी मालकांना वर्षाच्या अखेरपर्यंत नफा होत आहे की तोटा, हे कळत नसे; ते वर्षाच्या शेवटी सर्व खर्चांची बेरीज करूनच आपला नफा किंवा तोटा मोजत असत. पण अँड्र्यू कार्नेगी या पद्धतीवर समाधानी नव्हते. त्यांनी एक अशी प्रणाली स्थापित केली, ज्यात पैसा किंवा सामग्री या दोन्हींचा अपव्यय होत नसे.

१८६५ पर्यंत, अँड्र्यूने रेल्वेमधील नोकरी सोडण्याइतके पैसे कमावले होते. त्याला आता इतरांसाठी काम करण्याची इच्छा नव्हती. त्याने आपल्या आत्मचरित्रात लिहिले, "मला माझे स्वतःचे नशीब घडवायचे होते."

मला माहित होतं की रेल्वेमध्ये मला कितीही पगार मिळाला तरी, त्यातून मला हवं असलेलं खरंतर मिळणार नाही. त्या काळानंतर, मी कधीही पगारावर काम केलं नाही.

पेनसिल्व्हेनिया रेल्वे सोडल्यानंतर, अँड्र्यूने पिट्सबर्गहून न्यूयॉर्क शहरात स्थलांतरित होण्याचा निर्णय घेतला. न्यूयॉर्क शहर ही देशाची आर्थिक राजधानी होती आणि तिथे देशातील अनेक मोठ्या बँका होत्या. त्याला जे प्रकल्प पूर्ण करायचे होते, त्यासाठी मोठ्या निधीची आवश्यकता होती. त्यामुळे, प्रमुख बँकांच्या जवळच स्थायिक होणे त्याला आवश्यक वाटले. त्याने ठरवले की त्याचा धाकटा भाऊ पिट्सबर्गचा कारभार सांभाळेल, तर तो स्वतः न्यूयॉर्क शहरातच राहील.

अँड्र्यू आता पिट्सबर्गमध्ये राहत नसला तरी, त्याचे लक्ष नेहमी तेथील कारखान्यांवर केंद्रित होते. त्याने कारखान्यांसाठी सर्वात पात्र लोकांना कामावर घेतले आणि सर्वात फायदेशीर सौदे केले. सर्वोत्तम लोखंड तयार करण्यासाठी तो सतत नवीन माहिती गोळा करत असे.

पण लवकरच अशी वेळ आली की, उत्तम दर्जाचे लोखंडसुद्धा देशाच्या गरजा भागवू शकत नव्हते. पोलाद हे लोखंडापेक्षा अधिक मजबूत आणि त्यावर काम करणे सोपे होते.

म्हणून अँड्र्यूने देशातील सर्वात मोठी आणि सर्वात आधुनिक पोलाद गिरणी बांधण्याचा निर्णय घेतला. तिचे नाव एडगर थॉमसन स्टील वर्क्स ठेवण्यात आले. ही गिरणी पिट्सबर्ग शहराच्या अगदी बाहेर वसलेली होती.

त्यानंतर त्याने इतर पोलाद कारखाने स्थापन केले. प्रत्येक नवीन कारखाना आधीच्या कारखान्यापेक्षा अधिक नफा मिळवत होता. १८९० पर्यंत, अँड्र्यू कार्नेगीने पिट्सबर्गला देशातील सर्वात मोठा पोलाद उत्पादक बनवले होते. एके काळी, कार्नेगी स्टील कंपनीमध्ये १५,००० पेक्षा जास्त लोक काम करत होते.

अँड्र्यू कार्नेगी हे त्यांच्या प्रामाणिकपणासाठी ओळखले जात होते. ते आपल्या कामगारांवर प्रेम आणि आदर करत असत आणि त्यांना इतर गिरणी मालकांप्रमाणेच समान वेतन देत असत.

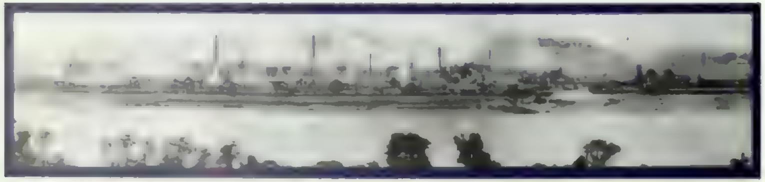

एडगर थॉमसन स्टील वर्क्स, पिट्सबर्ग, पेनसिल्व्हेनिया

मोठ्या बँकांच्या जवळ स्थान निश्चित करण्याच्या उद्देशाने. अँड्र्यू कार्नेगी पिट्सबर्गहून न्यूयॉर्क शहरात स्थलांतरित झाले
.

पण १८९२ मध्ये, कार्नेगीच्या होमस्टेड स्टील वर्क्समधील कामगारांनी संप पुकारला. जोपर्यंत त्यांना जास्त वेतन मिळत नाही, तोपर्यंत त्यांनी काम करण्यास नकार दिला. या संपामुळे अँड्र्यूच्या प्रतिष्ठेला धक्का बसला.

कार्नेगी स्टील कंपनी

होमस्टेड स्टील कामगारांचा संप

अँड्र्यू कार्नेगी स्कॉटलंडच्या दौऱ्यावर असताना त्यांच्या एका कंपनीतील कामगारांनी संप पुकारला.

होमस्टेड स्टील वर्क्सच्या व्यवस्थापकाने संपकऱ्यांना हाताळण्यासाठी सशस्त्र पोलिसांना बोलावले. पोलाद कारखान्यात हाणामारी झाली. त्यात अठरा जण ठार झाले. इतर अनेक जण जखमी झाले. अमेरिकेच्या इतिहासातील कामगार आणि मालक यांच्यातील ही सर्वात प्राणघातक लढाई होती .

मालमत्ता दान करणे

१९०० सालापर्यंत, कार्नेगी स्टील कंपनी वर्षाला ४० दशलक्ष डॉलर्सपेक्षा जास्त कमाई करत होती. अँड्र्यू कार्नेगी यांना एक उत्पादक आणि व्यावसायिक म्हणून काम करायला आवडत होते. पण मग त्यांनी ठरवले की आता आणखी एका बदलाची वेळ आली आहे. जानेवारी १९०० मध्ये, अँड्र्यूने आपले संपूर्ण लोह आणि पोलाद उद्योगाचे साम्राज्य २५० दशलक्ष डॉलर्सला विकले. त्यावेळी ते पासष्ट वर्षांचे होते आणि त्यांची एकूण संपत्ती ३०० दशलक्ष डॉलर्सची होती. त्यांनी आपले उर्वरित आयुष्य ही संपत्ती दान करण्यात घालवले.

अँड्र्यू कार्नेगी यांचा असा विश्वास होता की श्रीमंत लोकांनी आपले सर्व पैसे स्वतःवर खर्च करू नयेत.

अँड्र्यूने देणगी दिलेल्या संस्थांमध्ये कार्नेगी टेक्निकल स्कूल्सचा समावेश होता, जिथे विद्यार्थी विज्ञान, अभियांत्रिकी आणि औद्योगिक कला शिकत असत.

त्याचा असा विश्वास होता की श्रीमंत लोकांनी आपल्या समाजाला मदत करावी आणि चांगल्या कामांसाठी पैसे दान करावेत. कोणतेही दान न करता निधन पावलेल्या श्रीमंत लोकांवर तो टीका करत असे.

अँड्र्यू कार्नेगी यांचा असा विश्वास होता की, पुरेशा शिक्षणाचा अभाव हे जगातील अनेक समस्यांचे मूळ कारण आहे. पुस्तके वाचून आणि सुशिक्षित लोकांशी संवाद साधून स्वतःला शिक्षित करण्यासाठी त्यांनी आपले आयुष्य वेचले. महाविद्यालयात शिक्षण घेता न आल्याची त्यांना खंत होती. यामुळे त्यांनी देशभरातील विविध शाळा आणि महाविद्यालयांना मोठी रक्कम दान केली.

अँड्र्यू कार्नेगी यांनी उदरनिर्वाह करण्यास असमर्थ असलेल्या सेवानिवृत्त कामगारांना पैसे दान केले. त्यांनी जगभरातील शांतता संघटनांनाही निधी दिला. त्यांनी 'हीरो फंड' तयार केला आणि आपल्या आयुष्यात धाडसी कृत्ये केलेल्या सामान्य लोकांना पुरस्कृत केले. त्यांनी गंभीर आजारांवर इलाज शोधण्यासाठी डॉक्टर आणि शास्त्रज्ञांना निधी दिला. जेव्हा ते स्कॉटलंडमध्ये राहत होते, तेव्हा त्यांना ऑर्गन संगीताची खूप आवड निर्माण झाली. त्यांनी अमेरिका, कॅनडा आणि ब्रिटनमधील ८,००० चर्चमध्ये ऑर्गन बसवण्यासाठी निधी दिला. अँड्र्यू कार्नेगी पिट्सबर्गला कधीही विसरले नाहीत. त्यांनी आपले नवीन शहर पिट्सबर्गला दोन महाविद्यालये, एक कलादालन, एक संग्रहालय, एक संगीत सभागृह आणि एक सिम्फनी ऑर्केस्ट्रा स्थापन करण्यासाठी भरीव निधी दान केला.

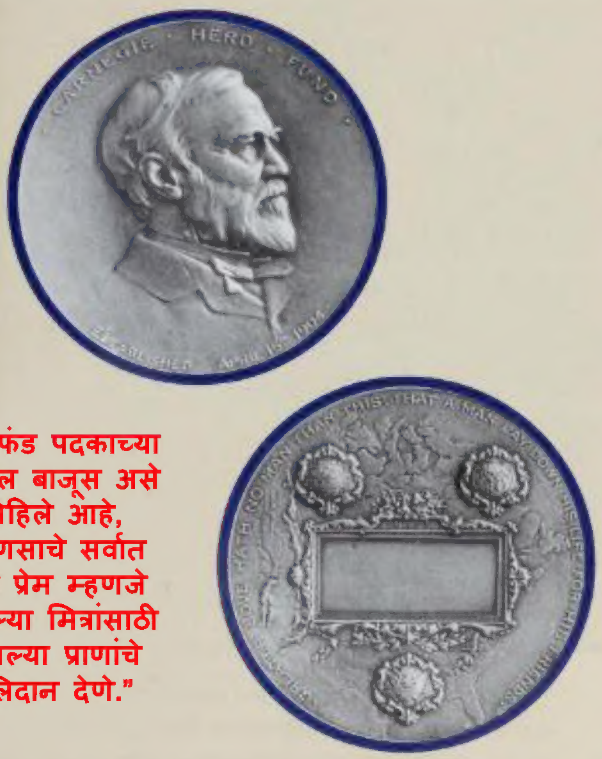

हीरो फंड पदकाच्या मागील बाजूस असे लिहिले आहे, “माणसाचे सर्वात मोठे प्रेम म्हणजे आपल्या मित्रांसाठी आपल्या प्राणांचे बलिदान देणे.”

कॅलिफोर्निया विद्यापीठात कार्नेगी अनुदानातून बांधलेल्या ग्रंथालयाच्या उद्घाटनाप्रसंगी अँड्र्यू कार्नेगी उपस्थितांना संबोधित करत आहेत.

एवढी मोठी रक्कम दान करूनही, अँड्र्यूकडे बरीच मोठी रक्कम शिल्लक राहिली होती. त्यामुळे, त्याने कार्नेगी कॉर्पोरेशनची स्थापना केली. अँड्र्यूच्या मृत्यूनंतरही त्याच्या संपत्तीचे वितरण अविरतपणे सुरू राहावे, हा या कॉर्पोरेशनचा उद्देश होता. तसेच शाळा, ग्रंथालये आणि वैज्ञानिक संशोधनाला पाठिंबा देणे हेही त्याचे उद्दिष्ट होते. कार्नेगी कॉर्पोरेशन आजही महत्त्वपूर्ण कार्यांना पाठिंबा देत आहे.

अँड्र्यू कार्नेगी यांनी धर्मादाय कार्यासाठी लाखो डॉलर्स दान केले. त्यांनी अनेक उदात्त कार्यांमध्ये लोकांना आणि संस्थांना मदत केली. पण जगभरातील अनेक शहरांमध्ये त्यांनी स्थापन केलेल्या अँड्र्यू कार्नेगी ग्रंथालयांमुळेच ते सर्वाधिक स्मरणात राहतील.

पिट्सबर्गमध्ये एक गरीब तार-दूत म्हणून काम करत असताना त्याला ग्रंथालय उभारण्याची कल्पना सुचली. कर्नल जेम्स अँडरसन नावाचे एक गृहस्थ तिथे काम करणाऱ्या तरुण मुलांना त्यांच्या ग्रंथालयातून पुस्तके घेऊन वाचण्याची परवानगी देत असत. प्रत्येक शनिवारी, अँड्र्यूसारखी मुले कर्नल अँडरसनच्या घरी येऊन आपले आवडते पुस्तक निवडत असत. ज्या उदार माणसाने त्याला शिक्षण मिळवून दिले, त्याला अँड्र्यू कधीही फोन करू शकला नाही.

आपल्या आयुष्याच्या शेवटच्या वर्षांत, अँड्र्यूने ग्रंथालये बांधण्यासाठी मोठी रक्कम दान केली. ज्या शहरांना ग्रंथालयांची गरज असेल, तिथे ग्रंथालये बांधण्याचा संपूर्ण खर्च तो उचलत असे.

अँड्र्यूची एकच इच्छा होती की लोकांनी ते ग्रंथालय पुस्तकांनी भरलेले ठेवावे आणि ज्यांना वाचायची इच्छा असेल त्यांना ती पुस्तके विनामूल्य द्यावीत. लोकांना याबद्दल कळताच, अमेरिका आणि मग इतर देश शहरांनी अँड्र्यू कार्नेगी ग्रंथालयांची मागणी करण्यास सुरुवात केली. कॅलिफोर्नियापासून कॅनडापर्यंत, ऑस्ट्रेलियापासून अलाबामापर्यंत, अनेक शहरांमध्ये ग्रंथालये बांधली जाऊ लागली आहे.

कार्नेगीने जगभरातील अनेक शहरांमध्ये ग्रंथालये बांधली. त्यांपैकी काही आता वापरात नाहीत, पण बरीचशी अजूनही कार्यरत आहेत.

एकूणच अँड्र्यू कार्नेगी यांनी २,८११ ग्रंथालयांना निधी दिला, पैसे दिले.

ऑगस्ट, १ ९११ रोजी अँड्र्यूचा मृत्यू झाला. झोपेतच शांतपणे त्याचे निधन झाले. पण त्याची उदारता आणि लोकांना शिक्षित करण्याची तळमळ यांमुळे तो अमर झाला.

अँड्र्यू कार्नेगी यांचा असा विश्वास होता की, ज्याप्रमाणे ते स्वतः पुस्तके वाचू शकत होते, त्याचप्रमाणे सर्व मुलांनाही पुस्तके वाचता आली पाहिजेत.

घटनांचे चक्र

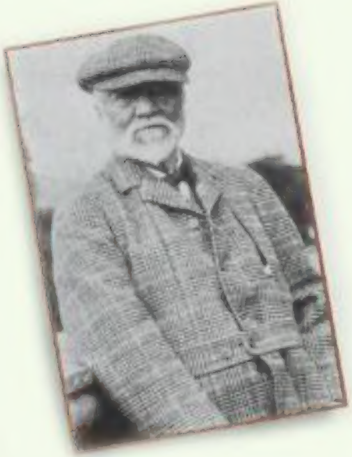

१८३५ मध्ये २५ नोव्हेंबर रोजी
१८४८ मध्ये कार्नेगी कुटुंब पिट्सबर्ग, पेनसिल्व्हेनिया येथे स्थलांतरित झाले.
१८५० मध्ये अँड्र्यूने तार दूत म्हणून काम करण्यास सुरुवात केली.
१८५३ मध्ये अँड्र्यू पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेमध्ये थॉमस स्कॉट यांचा वैयक्तिक सहाय्यक बनला.
१८५९ मध्ये अँड्र्यू पेनसिल्व्हेनिया रेल्वेच्या पश्चिम विभागाचे अधीक्षक झाले.
१८६१: गृहयुद्धाला सुरुवात होते. अँड्र्यू वॉशिंग्टन येतात आणि युनियन सैन्यासाठी रेल्वेमार्ग बांधतात. आणि तारयंत्राची व्यवस्था लावण्यास सुरुवात केली.
१८६५ मध्ये गृहयुद्ध संपले.
१८६५ कीस्टोन ब्रिज कंपनीची स्थापना झाली.
१८६५ मध्ये अँड्र्यूने पेनसिल्व्हेनिया रेल्वे कंपनीतून राजीनामा दिला आणि स्वतःचा व्यवसाय सुरू केला. एकत्र आले.
१८६७ मध्ये अँड्र्यू पिट्सबर्गहून न्यूयॉर्क शहरात स्थलांतरित झाला.
१८७३ मध्ये अँड्र्यूने एडगर थॉमसन स्टील वर्क्सची स्थापना केली.
१८८१ मध्ये अँड्र्यूने कार्नेगी स्टील कंपनीची स्थापना केली.
१८८७ मध्ये २२ एप्रिल रोजी अँड्र्यूने लुईसशी लग्न केले.
१८९२ चा होमस्टेड स्टील कामगारांचा संप. एक प्रामाणिक माणूस म्हणून त्याची प्रतिष्ठा. च्या प्रतिष्ठेला हानी.
१८९७ मार्च महिन्यात अँड्र्यूची एकुलती एक मुलगी मार्गारेट हिचा जन्म झाला.
१९०० साली अँड्र्यूने कार्नेगी स्टील कंपनी विकली आणि उर्वरित आयुष्य दानधर्म करण्यात घालवले. आणि समाजकार्यात गुंतलेले.
१९११ ११ ऑगस्ट रोजी अँड्र्यू कार्नेगी यांचे निधन झाले.